

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
HENRIKA SAUGMANDSGAARDA ØE
przedstawiona w dniu 22 kwietnia 2021 r.¹

Sprawa C-186/18

José Cánovas Pardo SL
przeciwko
Club de Variedades Vegetales Protegidas

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Tribunal Supremo (sąd najwyższy, Hiszpania)]

Odesłanie prejudycjalne – Wspólnotowa ochrona odmian roślin – Rozporządzenie (WE) nr 2100/94 – Artykuł 96 – Przedawnienie roszczeń, o których mowa w art. 94 i 95 rozporządzenia – Termin trzech lat – Sukcesywne czynności – Działania powtarzane w czasie – Rozpoczęcie biegu terminu (dies a quo) – Data przyznania wspólnotowego prawa do ochrony – Data dowiedzenia się o naruszeniu i poznania tożsamości sprawcy – Data zaprzestania rozpatrywanych działań – Skutki przedawnienia – Ograniczenie do działań podjętych ponad trzy lata wcześniej

I. Wprowadzenie

1. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 96 rozporządzenia (WE) nr 2100/94².
2. Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy spółką Club de Variedades Vegetales Protegidas a spółką José Cánovas Pardo SL (zwaną dalej „spółką Pardo”) w przedmiocie uprawiania przez tę ostatnią drzew mandarynkowych odmiany Nadorcott bez zezwolenia posiadacza³.
3. Dokładniej rzecz ujmując – spółka Pardo wniosła do sądu odsyłającego skargę kasacyjną dotyczącą wyłącznie kwestii przedawnienia. Spór w postępowaniu głównym charakteryzuje się w tym względzie tym, że posiadacz dopuścił do upływu trzyletniego terminu przewidzianego w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94. Ustalono bowiem, że w chwili wytoczenia powództwa przeciwko spółce Pardo posiadacz wiedział od ponad trzech lat o działaniach naruszających jego prawa i znał tożsamość sprawcy tych działań.

¹ Język oryginału: francuski.

² Rozporządzenie Rady z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin (Dz.U. 1994, L 227, s. 1)

³ Dla uproszczenia używam terminu „posiadacz” w ramach tego wprowadzenia. Okoliczności faktyczne sporu przed sądem odsyłającym są bardziej złożone: posiadacz udzielił bowiem wyłącznej licencji spółce Carpa Dorada SA, która powierzyła zarządzanie swoimi prawami spółce Club de Variedades Vegetales Protegidas. Zobacz pkt 14 niniejszej opinii.

4. Pytania skierowane do Trybunału mają na celu określenie konsekwencji, jakie należy wyciągnąć z upływu tego trzyletniego terminu.

5. Z powodów przedstawionych poniżej proponuję Trybunałowi, aby na przedstawione pytania odpowiedział w ten sposób, że skutki tego przedawnienia obejmują, w przypadku działań rozciągających się w czasie, wyłącznie działania podjęte ponad trzy lata wcześniej. Innymi słowy, posiadacz zachowuje prawo do wniesienia powództwa przewidzianego w art. 94 i 95 rozporządzenia nr 2100/94 w odniesieniu do działań podjętych w ciągu ostatnich trzech lat.

II. Ramy prawne

6. Artykuł 94 rozporządzenia nr 2100/94, zatytułowany „Naruszenie”, stanowi:

„1. Każda osoba, która:

a) nie będąc do tego uprawniona podejmuje jedno z działań określonych w art. 13 ust. 2 w odniesieniu do odmiany, na którą przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin;

lub

b) nie używa poprawnie nazwy odmiany na podstawie art. 17 ust. 1 lub pomija istotne informacje wymienione w art. 17 ust. 2;

lub

c) sprzecznie z przepisami art. 18 ust. 3 używa nazwy odmiany, na którą przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin, lub nazwy, która może wprowadzić w błąd ze względu na podobieństwo do tej nazwy;

może być przedmiotem działania, podjętego przez posiadacza, mającego na celu zaniechanie naruszenia lub wypłatę słusznego wynagrodzenia lub obu.

2. Osoba, która działa umyślnie lub z niedbalstwa, jest ponadto obowiązana do naprawienia wszelkich szkód wynikających z naruszenia. W przypadkach winy nieumyślnej nieznacznego stopnia, roszczenia można zmniejszyć stosownie do stopnia winy nieumyślnej, nie mogą być one jednak mniejsze od korzyści, która odniosła osoba naruszająca prawo”.

7. Artykuł 95 tego rozporządzenia stanowi:

„Posiadacz może żądać słusznego wynagrodzenia od każdej osoby, która w okresie między publikacją wniosku o przyznanie wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin a jego przyznaniem dokonała czynu, który byłby zabroniony po przyznaniu tego prawa”.

8. Zgodnie z art. 96 wspomnianego rozporządzenia:

„Roszczenia na podstawie art. 94 i 95 ulegają przedawnieniu z upływem 3 lat od dnia ostatecznego przyznania wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin i dnia, w którym uprawniony dowiedział się o naruszeniu swego prawa i o osobie, która je naruszyła, a w każdym przypadku po 30 latach od dnia, w którym nastąpiło naruszenie”.

III. W przedmiocie wspólnotowej ochrony odmiany mandarynek Nadorcott

9. Okoliczności powstania sporu dotyczące wspólnotowej ochrony odmiany mandarynek Nadorcott, wynikające z postanowienia odsyłającego, można streścić w następujący sposób.

10. W dniu 22 sierpnia 1995 r. spółka Nador Cott Protection SARL złożyła do Wspólnotowego Urzędu Ochrony Odmian Roślin (zwanego dalej „CPVO”) wniosek o przyznanie wspólnotowego prawa do ochrony tej odmiany roślin. Wniosek ten został opublikowany w dzienniku urzędowym CPVO w dniu 22 lutego 1996 r.

11. W dniu 4 października 2004 r. CPVO przyznał wspólnotowe prawo do ochrony. Decyzja ta została opublikowana w dzienniku urzędowym CPVO w dniu 15 grudnia 2004 r.

12. W dniu 14 kwietnia 2005 r. Federación de Cooperativas Agrícolas Valencianas (federacja spółdzielni rolniczych z Walencji, Hiszpania) wniosła do Izby Odwoławczej CPVO odwołanie od tej decyzji o przyznaniu prawa, ze skutkiem zawieszającym. Odwołanie to zostało odrzucone decyzją z dnia 8 listopada 2005 r., opublikowaną w dzienniku urzędowym CPVO w dniu 15 lutego 2006 r.

13. W dniu 21 marca 2006 r. Federación de Cooperativas Agrícolas Valencianas wniosła do Sądu Unii Europejskiej skargę, tym razem niemającą skutku zawieszającego, na tę ostatnią decyzję. Sąd oddalił tę skargę wyrokiem z dnia 31 stycznia 2008 r., Federación de Cooperativas Agrarias de la Comunidad Valenciana/CPVO – Nador Cott Protection (Nadorcott)⁴.

IV. Okoliczności faktyczne sporu w postępowaniu głównym, pytania prejudycjalne i postępowanie przed Trybunałem

14. Choć Nador Cott Protection jest posiadaczem praw do odmiany mandarynki Nadorcott, to spółka Carpa Dorada posiada wyłączną licencję na prawa do tej odmiany roślin. Carpa Dorada powierzyła zarządzanie jej prawami spółce Gestión de Licencias Vegetales (zwanej dalej „GESLIVE”) do dnia 12 grudnia 2008 r., a następnie spółce Club de Variedades Vegetales Protegidas.

15. Od 2006 r. spółka Pardo uprawia mandarynki odmiany Nadorcott na działce położonej w miejscowości Alhama de Murcia (Hiszpania) (4457 drzew).

16. W dniu 30 października 2007 r. GESLIVE skierowała do spółki Pardo wezwanie do zaprzestania uprawy tej odmiany roślin do czasu wystąpienia o stosowną licencję.

17. W dniu 30 marca 2011 r. spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas skierowała do spółki Pardo nowe wezwanie, na wypadek gdyby okazało się, że prowadziła ona plantację 5000 drzew mandarynkowych odmiany Nadorcott, o zaprzestanie tej uprawy.

18. W listopadzie 2011 r. spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas złożyła do Juzgado de lo mercantil (sądu ds. gospodarczych, Hiszpania) wniosek o dokonanie czynności przygotowawczych mających na celu stwierdzenie naruszenia.

⁴ T-95/06, EU:T:2008:25.

19. Spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas wniosła przeciwko spółce Pardo powództwo o stwierdzenie naruszenia uzasadnionych praw do odmiany Nadorcott w okresie tymczasowej ochrony (obejmującym okres od dnia 26 lutego 1996 r. do dnia 15 lutego 2006 r.)⁵. Zażądała ona również zasądzenia od spółki Pardo słusznego wynagrodzenia w wysokości 17 500 EUR bez podatku VAT.

20. Ponadto spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas wniosła powództwo o stwierdzenie naruszenia w odniesieniu do działań polegających na uprawie odmiany po dniu 15 lutego 2006 r. W szczególności wniosła ona o stwierdzenie naruszenia uzasadnionych praw do odmiany Nadorcott popełnionego od tej daty aż do jego zaprzestania. Zażądała ona również nakazania spółce Pardo zaprzestania tej uprawy bez zezwolenia posiadacza odmiany; usunięcia oraz, w stosownym przypadku, zniszczenia wszelkiego materiału roślinnego tej odmiany będącego w jej posiadaniu, wypłacenia jej wynagrodzenia w wysokości 35 000 EUR bez podatku VAT; i opublikowania, na własny koszt, nagłówka oraz sentencji wyroku.

21. Juzgado de lo Mercantil (sąd ds. gospodarczych) oddalił to powództwo na tej podstawie, że upłynął trzyletni termin przedawnienia ustanowiony w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94. Na poparcie swojego stanowiska sąd ten stwierdził, że posiadacz wiedział o działaniach związanych z uprawą podejmowanych przez spółkę Pardo przynajmniej od dnia 30 października 2007 r., czyli od daty wezwania spółki Pardo przez GESLIVE.

22. Spółka Club Variedades Vegetales Protegidas wniosła apelację od tego wyroku do Audiencia de Murcia (sądu okręgowego w Murcji, Hiszpania). Sąd ten stwierdził, po pierwsze, że działania stanowiące naruszenie miały charakter powtarzalny, a po drugie, że bieg przedawnienia został przerwany w listopadzie 2009 r. wraz z podjęciem pewnych czynności przygotowawczych. W związku z tym wspomniany sąd orzekł, że jedynie działania związane z uprawą podejmowane ponad trzy lata przed podjęciem tych czynności przygotowawczych uległy przedawnieniu.

23. Co do istoty Audiencia Provincial de Murcia (sąd okręgowy w Murcji) stwierdził, że spółka Pardo nie kwestionuje ani uprawy, ani braku zezwolenia posiadacza odmiany roślin, lecz jedynie wynagrodzenie. W tym względzie sąd ten zastosował, w celu pokrycia zarówno odszkodowania za naruszenie, jak również wynagrodzenia należnego z tytułu ochrony tymczasowej, kwotę w wysokości 7 EUR od drzewa, co daje łączną kwotę 31 199 EUR. Ponadto nakazał spółce Pardo zaprzestanie działań stanowiących naruszenie, usunięcie oraz, w stosownym przypadku, zniszczenie wszelkiego materiału roślinnego tej odmiany będącego w jej posiadaniu, w tym materiału ze zbioru, oraz opublikowanie na własny koszt nagłówka oraz sentencji wyroku.

24. Spółka Pardo wniosła skargę kasacyjną do Tribunal Supremo (sądu najwyższego, Hiszpania), w której zakwestionowała dokonaną przez sąd apelacyjny wykładnię art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 w odniesieniu do przedawnienia.

25. Tribunal Supremo (sąd najwyższy) podkreśla, że wprowadził w tym względzie rozróżnienie między pojedynczymi naruszeniami a naruszeniami utrzymującymi się w czasie lub „ciągłymi”. Sąd ten powołuje się na niedawny wyrok w dziedzinie prawa znaków towarowych, w którym orzekł, że w przypadku gdy naruszenie polega na działaniu ciągłym, rozpoczęcie biegu terminu przedawnienia zostaje odroczone dopóty, dopóki naruszenie trwa lub się powtarza. Sąd odsyłający zastanawia się, czy wykładnię tę można zastosować do art. 96 rozporządzenia nr 2100/94.

⁵ Wobec braku innych wyjaśnień w postanowieniu odsyłającym przypuszczam, że powództwo to zostało wniesione po złożeniu w listopadzie 2011 r. wniosku o zastosowanie środków tymczasowych.

26. Co się tyczy sporu w postępowaniu głównym, sąd odsyłający podnosi, po pierwsze, że od chwili dowiedzenia się przez posiadacza o działaniach podejmowanych z naruszeniem jego praw i o tożsamości sprawcy tych działań upłynęło ponad trzy lata, a po drugie, że naruszenia trwały w chwili wniesienia powództw przewidzianych w art. 94 i 95 rozporządzenia nr 2100/94. W takim przypadku sąd ten zastanawia się, czy przedawnienie przewidziane w art. 96 tego rozporządzenia dotyczy:

- wszystkich działań naruszających prawa posiadacza, w związku z czym wniesione powództwa są niedopuszczalne w całości, czy też
- jedynie działań podejmowanych przed trzyletnim okresem przewidzianym we wspomnianym art. 96, w związku z czym wspomniane powództwa są dopuszczalne w odniesieniu do działań podejmowanych w ciągu ostatnich trzech lat.

27. W tych okolicznościach Tribunal Supremo (sąd najwyższy) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy wykładnia, zgodnie z którą zawsze z upływem terminu trzech lat od momentu, gdy – po przyznaniu mu wspólnotowego prawa do ochrony odmian roślin – posiadacz dowiedział się o naruszeniu i poznał tożsamość jego sprawcy, roszczenia przewidziane w art. 94 i 95 rozporządzenia ulegają przedawnieniu, mimo że naruszenia trwały aż do momentu wystąpienia z roszczeniem, jest niezgodna z art. 96 [rozporządzenia nr 2100/94]?
- 2) W przypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi przeczącej: czy można uznać, że zgodnie z art. 96 [rozporządzenia nr 2100/94] przedawnienie ma zastosowanie wyłącznie w odniesieniu do konkretnych naruszeń dokonanych poza trzyletnim okresem bezpośrednio poprzedzającym wystąpienie z roszczeniem, ale nie do tych, które miały miejsce w ciągu ostatnich trzech lat?
- 3) W przypadku udzielenia na pytanie drugie odpowiedzi twierdzącej: czy w takim przypadku można by skutecznie dochodzić zaniechania naruszeń oraz odszkodowania z tytułu poniesionej szkody jedynie w stosunku do tych działań, które miały miejsce w ciągu ostatnich trzech lat?”.

28. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wpłynął do sekretariatu Trybunału w dniu 9 marca 2018 r. Strony w postępowaniu głównym, rząd grecki i Komisja Europejska przedstawiły uwagi na piśmie.

29. Postępowanie w niniejszej sprawie zostało zawieszono postanowieniem prezesa Trybunału z dnia 13 lutego 2019 r. do czasu wydania orzeczenia w sprawie C-176/18, Club de Variedades Vegetales Protegidas⁶. Po doręczeniu tego wyroku w dniu 10 stycznia 2020 r. sąd odsyłający postanowił podtrzymać swój wniosek.

⁶ Wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r. (C-176/18, EU:C:2019:1131).

V. Analiza

30. Na wstępie pragnę zauważyć, że zakres sporu w postępowaniu głównym ogranicza się do kwestii przedawnienia. Po pierwsze bowiem, przed sądem apelacyjnym spółka Pardo nie zakwestionowała ani uprawy, ani braku zezwolenia posiadacza. Po drugie, wniesiona przez nią do sądu odsyłającego skarga kasacyjna dotyczy wyłącznie przedawnienia⁷.

31. Tak więc, inaczej niż w przypadku sprawy Club de Variedades Vegetales Protegidas⁸, do Trybunału nie zwrócono się o dokonanie wykładni art. 13 rozporządzenia nr 2100/94 w celu dokonania kwalifikacji działań będących przedmiotem sporu w postępowaniu głównym.

32. Jeśli chodzi o pytania przedłożone Trybunałowi w niniejszej sprawie, pragnę podkreślić, że odnoszą się one do pierwszej normy dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94, a mianowicie do przepisu, zgodnie z którym roszczenia posiadacza ulegają przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym ostatecznie przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin i w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i tożsamości sprawcy naruszenia⁹.

33. Pragnę przypomnieć, że przepisy dotyczące przedawnienia przewidziane w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 wpływają nie na istnienie prawa do ochrony odmiany roślin, lecz jedynie na możliwość wytoczenia przez jej posiadacza powództwa przeciwko sprawcy działań naruszających prawa wyłączne, które wywodzi on z tej ochrony.

34. Trybunałowi zaproponowano trzy wykładnie w celu udzielenia odpowiedzi na przedstawione mu pytania.

35. Zgodnie z pierwszą wykładnią w takim przypadku przedawnienie przewidziane w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 obejmowałoby *w całości* roszczenia posiadacza przewidziane w art. 94 i 95 tego rozporządzenia, niezależnie od daty popełnienia naruszeń. Mając od ponad trzech lat świadomość zarówno spornych działań, jak i tożsamości ich sprawcy, posiadacz traciłby wszelką możliwość dochodzenia swoich praw w odniesieniu do nich. Jest to zasadniczo stanowisko przyjęte przez sąd pierwszej instancji w postępowaniu głównym¹⁰, a także stanowisko broniące przez spółkę Pardo.

36. Zgodnie z drugą wykładnią roszczenia podniesione przez posiadacza są jedynie *częściowo przedawnione*. Skutki przedawnienia dotyczą wyłącznie działań podjętych ponad trzy lata przed wniesieniem powództw przewidzianych w art. 94 i 95 rozporządzenia nr 2100/94. Jest to zasadniczo stanowisko rządu greckiego. Wykładnia ta pokrywa się również, przynajmniej częściowo, z rozstrzygnięciem przyjętym przez sąd apelacyjny w postępowaniu głównym¹¹.

⁷ Zobacz pkt 23 i 24 niniejszej opinii.

⁸ Wyrok z dnia 19 grudnia 2019 r. (C-176/18, EU:C:2019:1131).

⁹ Zgodnie z drugą normą dotyczącą przedawnienia ustanowioną w tym artykule roszczenia te przedawniają się z upływem 30 lat od podjęcia danego działania, w przypadku gdy posiadacz nie dowiedział się o działaniu i tożsamości sprawcy naruszenia.

¹⁰ Zobacz pkt 21 niniejszej opinii.

¹¹ Zobacz pkt 22 niniejszej opinii. Zgodnie z informacjami przekazanymi przez sąd odsyłający sąd apelacyjny uznał, że przedawnieniu uległy jedynie działania podjęte ponad trzy lata przed przerwaniem biegu przedawnienia spowodowanym podjęciem czynności przygotowawczych. Ponieważ do Trybunału nie skierowano pytania w tym względzie i nie otrzymał on żadnej innej informacji na ten temat, nie ma on możliwości wypowiedzenia się w przedmiocie ewentualnego przerwania biegu przedawnienia.

37. Wreszcie zgodnie z wykładnią trzecią roszczenia przewidziane w art. 94 i 95 rozporządzenia nr 2100/94 nie są *w żaden sposób przedawnione*, biorąc pod uwagę fakt, że działania podjęte z naruszeniem praw posiadacza trwają w chwili wniesienia rzeczonych powództw. Posiadacz może dochodzić swoich praw w odniesieniu do wszystkich spornych działań, jeżeli sprawca tych działań (spółka Pardo w sporze w postępowaniu głównym) nie zaprzestał ich¹². Takie stanowisko prezentuje w istocie spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas

38. Rozpocznę od odrzucenia tej trzeciej wykładni (brak przedawnienia), badając kwestię dnia rozpoczęcia biegu przedawnienia (*dies a quo*) przewidzianego w pierwszej normie dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94.

39. Następnie przedstawię powody, dla których należy przyjąć drugą wykładnię (przedawnienie częściowe), a nie pierwszą wykładnię (całkowite przedawnienie) przy badaniu kwestii *skutków* tego przepisu dotyczącego przedawnienia.

A. W przedmiocie dnia rozpoczęcia biegu przedawnienia (dies a quo) przewidzianego w pierwszej normie dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 (pytanie pierwsze)

40. Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy trzyletni termin przewidziany w pierwszej normie dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 może rozpocząć bieg, nawet jeśli działania naruszające prawa posiadacza nie ustały.

41. Zgodnie z pierwszą normą dotyczącą przedawnienia ustanowioną w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 roszczenia posiadacza ulegają przedawnieniu z upływem trzech lat od dnia, w którym ostatecznie przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmian roślin i w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i tożsamości sprawcy naruszenia.

42. W ten sposób dniem rozpoczęcia biegu przedawnienia lub *dies a quo* jest dzień, w którym spełnione są dwie przesłanki: po pierwsze, przyznano wspólnotowe prawo do ochrony odmiany roślin; po drugie, posiadacz dowiedział się o działaniu i tożsamości jego sprawcy.

43. Konkretniej rzecz ujmując, jak podkreślił rząd grecki, trzyletni termin przedawnienia rozpoczyna bieg w dniu, w którym *miało miejsce ostatnie zdarzenie* spośród z jednej strony przyznania wspólnotowego prawa do ochrony, a z drugiej strony dowiedzenia się przez posiadacza o działaniu i tożsamości sprawcy.

44. W kontekście sporu w postępowaniu głównym z postanowienia odsyłającego wynika, że te dwie przesłanki zostały spełnione najpóźniej w dniu 30 października 2007 r. Izba Odwoławcza CPVO odrzuciła bowiem odwołanie o skutku zawieszającym od decyzji o przyznaniu wspólnotowego prawa do ochrony decyzją z dnia 8 listopada 2005 r., opublikowaną w dniu 15 lutego 2006 r.¹³. Ponadto w dniu 30 października 2007 r. GESLIVE skierowała do spółki Pardo pierwsze wezwanie do zaprzestania uprawy tej odmiany¹⁴.

¹² Zobacz pkt 25 niniejszej opinii.

¹³ Zobacz pkt 12 niniejszej opinii.

¹⁴ Zobacz pkt 16 niniejszej opinii.

45. Uściśliwszy powyższe, uznaję za oczywiste, że trzecia wykładnia zaproponowana Trybunałowi, zgodnie z którą termin przedawnienia nie może rozpocząć biegu przed zaprzestaniem spornych działań, sprowadzałaby się do zredagowania na nowo pierwszej normy dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94.

46. Ta pierwsza norma nie odnosi się bowiem w żaden sposób do dnia zaprzestania spornych działań. Stwierdzenie to samo w sobie wystarcza do odrzucenia tej wykładni, która prowadziłaby w praktyce do dodania trzeciej przesłanki w celu określenia dies a quo: ochrona powinna zostać przyznana, posiadacz musi wiedzieć o działaniach i tożsamości sprawcy oraz *wspomniane działania muszą ustać*.

47. Dodam, że taka wykładnia byłaby sprzeczna z celem pewności prawa, do którego dąży każda norma dotycząca przedawnienia, jak słusznie podniósł rząd grecki. Funkcją terminów przedawnienia jest bowiem zapewnienie pewności prawa, co potwierdza utrwalone orzecznictwo Trybunału¹⁵. Trybunał wyjaśnił w szczególności, że aby spełnić tę funkcję, taki termin powinien być wcześniej ustalony i każde stosowanie terminu przedawnienia w drodze analogii powinno być w wystarczający sposób możliwe do przewidzenia dla jednostki¹⁶.

48. Tymczasem trzecia proponowana wykładnia jest sprzeczna z wymogiem pewności prawa, ponieważ posiadacz mógłby podnieść *w każdej chwili*, dopóki sporne działania nie ustają, roszczenia przewidziane w art. 94 i 95 rozporządzenia nr 2100/94 w odniesieniu do wszystkich tych działań, i to *niezależnie od daty ich podjęcia*.

49. W ramach sporu w postępowaniu głównym wykładnia ta pozwalałaby zatem posiadaczowi na umożliwienie spółce Pardo uprawy mandarynek odmiany Nadorcott przez kilkadziesiąt lat przed wniesieniem do sądu powództwa w odniesieniu do *wszystkich* działań podjętych z naruszeniem jego praw.

50. Taka wykładnia byłaby w sposób oczywisty niezgodna z celem pewności prawa, do którego zmierzają normy dotyczące przedawnienia. Podkreślam w tym względzie, że sprawca naruszenia mógł podejmować zarzucane mu działania w dobrej wierze, to znaczy nie wiedząc o tym, że naruszały one prawa posiadacza.

51. Paradoksalny skutek wykładni trzeciej proponowanej Trybunałowi należy ponadto podkreślić w bardziej systemowej perspektywie. Nie wydaje mi się bowiem, aby druga normadotycząca przedawnienia ustanowiona w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94, która przewiduje termin trzydziestoletni, miała zastosowanie w przypadku takim jak rozpatrywany w postępowaniu głównym, ponieważ norma ta zakłada *brak wiedzy* posiadacza o spornych działaniach i ich sprawcy. Gdyby zatem przyjąć proponowaną Trybunałowi wykładnię trzecią, zgodnie z którą termin przedawnienia rozpoczyna bieg dopiero w momencie, gdy zaprzestano spornych działań, działania trwające w czasie, o których posiadacz wie, *nigdy nie mogłyby ulec przedawnieniu* ani na podstawie pierwszego przepisu (zakładającego zaprzestanie działań), ani na podstawie drugiego (zakładającego brak wiedzy).

¹⁵ Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 13 czerwca 2013 r., Unanimes i in. (od C-671/11 do C-676/11, EU:C:2013:388, pkt 31); z dnia 7 lipca 2016 r., Lebek (C-70/15, EU:C:2016:524, pkt 55); z dnia 30 kwietnia 2020 r., Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2020:321, pkt 44).

¹⁶ Zobacz wyroki: z dnia 5 maja 2011 r., Ze Fu Fleischhandel i Vion Trading, C-201/10 i C-202/10, EU:C:2011:282, pkt 32); z dnia 23 stycznia 2019 r., Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-387/17, EU:C:2019:51, pkt 71); z dnia 5 marca 2019 r., Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, pkt 112).

52. W świetle powyższego nie mam najmniejszej wątpliwości co do konieczności odrzucenia tej trzeciej wykładni. Początek biegu terminu trzech lat przewidzianego w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 nie może być uzależniony od zaprzestania rozpatrywanych działań: jedynymi kryteriami mającymi zastosowanie są dzień przyznania wspólnotowego prawa do ochrony i dzień, w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i tożsamości sprawcy.

53. Tytułem uzupełnienia pragnę jeszcze uściślić, że kryterium „wiedzy” posiadacza należy moim zdaniem rozumieć jako odnoszące się do każdej sytuacji, w której właściciel wiedział lub *powinien był wiedzieć* o działaniu i tożsamości sprawcy. Gdyby bowiem zastosowano jedynie kryterium *faktycznej* wiedzy, posiadacz miałby możliwość przesunięcia w nieskończoność momentu rozpoczęcia biegu przedawnienia poprzez odmowę zapoznania się z działaniem lub z tożsamością sprawcy. Taka wykładnia jest niedopuszczalna w świetle celu każdej normy dotyczącej przedawnienia, a mianowicie pewności prawa dłużnika¹⁷. Korzystniej byłoby moim zdaniem zmienić brzmienie art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 w celu odzwierciedlenia w sposób bardziej precyzyjny rzeczywistego znaczenia tego kryterium.

54. W świetle powyższych rozważań na zadane przez sąd odsyłający pytanie pierwsze należy odpowiedzieć w następujący sposób: Artykuł 96 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że termin trzech lat rozpoczyna bieg w chwili zdarzenia, które miało miejsce w ostatniej kolejności, to jest albo w dniu udzielenia wspólnotowego prawa do ochrony, albo w dniu, w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i o tożsamości sprawcy, i to niezależnie od daty ewentualnego zaprzestania działań.

B. W przedmiocie zakresu skutków pierwszej normy dotyczącej przedawnienia ustanowionej w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 (pytania drugie i trzecie)

55. Poprzez pytania drugie i trzecie, które należy zbadać łącznie, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli upłynął trzyletni termin w odniesieniu do działań powtarzanych w czasie, skutki przedawnienia rozciągają się na wszystkie działania niezależnie od daty ich podjęcia, czy też wyłącznie na działania podjęte ponad trzy lata przed wniesieniem powództw, o których mowa w art. 94 i 95 tego rozporządzenia.

56. Zaczniemy od przypomnienia oczywistości: normy dotyczące przedawnienia ustanowione w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 mogą wywoływać skutki wyłącznie w odniesieniu do działań podjętych w przeszłości. W związku z tym powództwo wniesione na podstawie art. 94 ust. 1 tego rozporządzenia o zaniechanie *w przeszłości* działań naruszających prawa posiadacza nie może ulec przedawnieniu.

57. W związku z tym pytanie zadane przez sąd odsyłający wymaga określenia zakresu skutków tego przedawnienia *w stosunku do przeszłości*, a dokładniej w ramach powództw mających na celu wypłatę słusznego wynagrodzenia (art. 94 ust. 1 i art. 95 rozporządzenia nr 2100/94) lub naprawienie szkody wyrządzonej przez działania popełnione umyślnie lub przez niedbalstwo (art. 94 ust. 2 tego rozporządzenia).

¹⁷ Zobacz podobnie moja opinia w sprawie Nelson Antunes da Cunha (C-627/18, EU:C:2019:1084, pkt 46): „[N]ależy przypomnieć, że przepisy dotyczące przedawnienia odgrywają zasadniczą rolę w prawie majątkowym. Przedawnienie uniemożliwia bowiem wierzycielowi zaspokojenie roszczenia. Jak Trybunał już stwierdził, wprowadzając ograniczenie czasowe, przepisy dotyczące przedawnienia mają gwarantować dłużnikowi pewność prawa”.

58. W praktyce powstaje następujące pytanie: czy w przypadku gdy posiadacz dopuści do upływu trzyletniego terminu przedawnienia, traci on w *całości* prawo do żądania zapłaty słusznego wynagrodzenia lub naprawienia szkody za działania popełnione w przeszłości (co odpowiada pierwszej wykładni zaproponowanej Trybunałowi¹⁸), czy też zachowuje to prawo w odniesieniu do najnowszych działań, a mianowicie działań podjętych w ciągu ostatnich trzech lat (co odpowiada drugiej wykładni¹⁹)?

59. Muszę stwierdzić, że brzmienie art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 nie rozstrzyga wyraźnie tej kwestii, w przeciwieństwie do zbadanej powyżej kwestii *dies a quo*.

60. Niemniej jednak wiele przemawia za drugą wykładnią zaproponowaną Trybunałowi, zgodnie z którą posiadacz zachowuje prawo do dochodzenia odszkodowania za działania podjęte w ciągu ostatnich trzech lat.

61. W pierwszej kolejności – art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 przewiduje przedawnienie „działania”, a nie przedawnienie zachowania, które jest postrzegane jako „zestaw działań”. To użycie liczby pojedynczej jest tym bardziej istotne, że roszczenia przewidziane w art. 94 i 95 tego rozporządzenia obejmują najczęściej szereg odrębnych działań, z których każde narusza prawa posiadacza²⁰.

62. Użycie liczby pojedynczej sugeruje, że do celów stosowania art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 działania naruszające prawa posiadacza należy analizować *oddzielnie*. Zatem w celu określenia skutków przedawnienia dla każdego działania należy oddzielnie zbadać, czy upłynął trzyletni termin przedawnienia.

63. W praktyce sąd krajowy powinien sprawdzić w odniesieniu do każdego działania stanowiącego naruszenie, czy upłynęło ponad trzy lata od zdarzenia, które miało miejsce jako ostatnie spośród – z jednej strony – dnia przyznania wspólnotowego prawa do ochrony i – z drugiej strony – dnia, w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i tożsamości sprawcy z drugiej, przy założeniu, że nie mógł się o nim dowiedzieć przed podjęciem rozpatrywanego działania.

64. Oznacza to, że działania podejmowane w okresie ochrony tymczasowej, o których mowa w art. 95 rozporządzenia nr 2100/94, przedawnią się przed działaniami podejmowanymi po przyznaniu wspólnotowego prawa do ochrony, które są przedmiotem art. 94 tego rozporządzenia.

65. Wydaje mi się, że rozwiązanie to zostało przyjęte przez doktrynę w dziedzinie ochrony odmian roślin²¹.

¹⁸ Zobacz pkt 35 niniejszej opinii.

¹⁹ Zobacz pkt 36 niniejszej opinii.

²⁰ Tytułem przykładu: sprawca naruszenia, który chciałby sprzedawać mandarynki odmiany Nadorcott bez zgody posiadacza, mógłby kolejno dokonywać następujących działań: kondycjonowanie drzew mandarynkowych w celu ich rozmnażania; rozmnażanie jako takie; oferowanie do sprzedaży; wywóz w celu sprzedaży; sprzedaż jako taka; posiadanie drzew mandarynkowych w wyżej wymienionych celach. Każde z tych działań naruszałoby prawa posiadacza na podstawie art. 13 ust. 2 rozporządzenia nr 2100/94

²¹ H. Leßmann, G. Würtenberger, *Deutsches und Europäisches Sortenschutzrecht*, Nomos, Baden-Baden, 2009 (Aufl. 2), § 7, Rn. 102, s. 309: „Bei wiederholten Verletzungshandlungen erfüllt jede einzelne Handlung den Tatbestand der Verletzung. Jede Einzelhandlung setzt damit gesondert die Verjährung des Unterlassungsanspruchs sowie des aus ihr fließenden Schadenersatzanspruchs in Lauf, sofern die weiteren Voraussetzungen – Kenntnis des Verletzten von der Verletzungshandlung und der Person des Verletzers – gegeben sind”. („W przypadku powtarzających się naruszeń każde indywidualne działanie stanowi naruszenie. Tak więc każde indywidualne działanie powoduje odrębne rozpoczęcie biegu przedawnienia roszczenia o zaniechanie i wynikającego z niego roszczenia odszkodowawczego, o ile spełnione są pozostałe wstępne przesłanki – wiedza posiadacza o działaniu stanowiącym naruszenie i o osobie sprawcy”).

66. W drugiej kolejności pragnę zwrócić uwagę na praktyczne konsekwencje wykładni przeciwstawnej, zgodnie z którą upływ trzyletniego terminu przewidzianego w art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 spowodowałyby przedawnienie rozciągające się na *wszystkie* działania naruszające prawa posiadacza, niezależnie od daty ich podjęcia.

67. W praktyce wykładnia ta mogłaby doprowadzić do paradoksalnego rozwiązania, zgodnie z którym przedawnieniu ulegałoby każde *przyszłe* działanie stanowiące naruszenie, gdyby było objęte zachowaniem, o którym posiadacz wiedział od ponad trzech lat, jak słusznie podniosła spółka Club de Variedades Vegetales Protegidas.

68. Tak więc zgodnie ze wspomnianą wykładnią w ramach sporu w postępowaniu głównym okoliczność, że posiadacz dopuścił do upływu terminu trzech lat od pierwszego wezwania z dnia 30 października 2007 r., wystarczyłaby do pozbawienia go wszelkiej możliwości dochodzenia swoich praw w odniesieniu do spornego zachowania, także na przeszłość, gdyby zachowanie to trwało.

69. Taka wykładnia wydaje mi się trudna do pogodzenia z tym, co stanowi jednocześnie przedmiot i cel rozporządzenia nr 2100/94, a mianowicie wspólnotową ochroną odmian roślin.

70. Pragnę ponadto podkreślić, że ryzyko to nie jest w żaden sposób teoretyczne, ponieważ zachowania rozciągające się w czasie obejmują dużą liczbę działań naruszających prawa posiadacza w dziedzinie ochrony odmian roślin²².

71. W trzeciej kolejności pragnę zauważyć, że proponowana przeze mnie wykładnia jest powszechnie przyjęta w dziedzinie przedawnienia naruszeń prawa patentowego, które wykazuje podobieństwa do prawa ochrony odmian roślin²³.

²² H. Lefsmann, G. Würtenberger, *Deutsches und Europäisches Sortenschutzrecht*, Nomos, Baden-Baden, 2009 (Aufl. 2), § 7, Rn. 103, s. 309: „Gerade im pflanzlichen Bereich erstrecken sich Verletzungshandlungen über lange Zeiträume. Pflanzen werden in der Regel nicht in Einzelexemplaren vermehrt, sondern in größerem Umfang. Dies gilt auch für Obstbäume, andernfalls wäre eine gewerbliche Nutzung ohne Lizenz vermehrter Pflanzen nicht rentabel. Insbesondere das Anbieten und der Verkauf von sortenschutzverletzendem Material kann sich deshalb gerade im Gehölzbereich über große Zeiträume erstrecken. Auch wenn durch eine einzige Handlung große Mengen sortenschutzrechtsverletzender Pflanzen vermehrt worden waren und somit im strafrechtlichen Sinn eine einzige Handlung darstellen, ist die kontinuierliche Abgabe solchen Materials über längere Zeiträume jedes Mal eine Verletzungshandlung. Mit jeder Einzelhandlung wird damit der Lauf der Verjährung ausgelöst. Mit jeder Einzelhandlung wird damit der Lauf der Verjährung ausgelöst”. („W szczególności w sektorze roślinnym działania stanowiące naruszenie rozciągają się na długie okresy. Co do zasady rośliny nie są rozmnażane w jednym egzemplarzu, lecz w większej skali. Dotyczy to również drzew owocowych, bez czego gospodarcze wykorzystanie sadzonek bez licencji byłoby nierentowne. W szczególności oferowanie i sprzedaż materiału naruszającego ochronę odmian roślin może zatem rozciągać się na długie okresy, zwłaszcza w przypadku odmian drzew. Nawet jeśli rozmnożono dużą liczbę roślin naruszających prawa do ochrony odmian roślin w ramach jednego działania, co stanowi zatem jeden czyn z punktu widzenia prawa karnego, ciągła dostawa tego materiału w długich okresach stanowi każdorazowo działanie będące naruszeniem. Każde indywidualne działanie powoduje zatem rozpoczęcie biegu przedawnienia”).

²³ Zobacz w szczególności N. Bouche, „La prescription en droit des obtentions végétales et autres satellites du brevet”, *Propriétés Intellectuelles*, nr 68, lipiec 2018, s. 34–39: „Odmiany roślin jednocześnie są wyłączane z opatentowania i stanowią główny przedmiot prawa odmian roślin, wobec czego to, co jest chronione patentem, nie może być przedmiotem prawa do odmiany roślin, i odwrotnie. Mimo tego radykalnego rozgraniczenia istnieją jednak powiązania, pokrewieństwo, między prawem patentowym a prawem odmian roślin. Chociaż uznano za bardziej korzystne uwzględnienie specyfiki odmian roślin poprzez stworzenie szczególnego systemu, to dziedziny te łączą okoliczność, że odnoszą się one do innowacji technicznych (prawo patentowe stanowi ostatecznie prawo ogólne, zaś prawo odmian roślin to szczególne prawo rozwoju odmian)”.

72. I tak w doktrynie niemieckiej²⁴, francuskiej²⁵ i belgijskiej²⁶ podkreślono w szczególności, że czyn zabroniony stanowiący naruszenie w dziedzinie patentów należy rozpatrywać jako „ciąg naruszeń”, a nie jako „naruszenie ciągle”²⁷. Rozwiązanie to odpowiada zasadniczo rozwiązaniu, które zaproponowałem powyżej, polegającemu na *oddzielnym* rozpatrywaniu działań naruszających prawa posiadacza do celów stosowania art. 96 rozporządzenia nr 2100/94.

73. W czwartej kolejności, dla dopełnienia wyводу, pragnę uściślić, że zarówno rozporządzenie (UE) 2017/1001 w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej²⁸, jak i dyrektywa (UE) 2015/2436 mająca na celu zbliżenie ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do znaków towarowych²⁹ zawierają zasadę „utruty roszczenia w wyniku tolerowania”, odpowiadającą w istocie pierwszej wykładni zaproponowanej Trybunałowi³⁰ – którą właśnie odrzuciłem.

74. W art. 61 ust. 1 rozporządzenia 2017/1001 i art. 9 ust. 1 dyrektywy 2015/2436 przewidziano bowiem, że właściciel, który przez okres kolejnych pięciu lat przyzwalał na używanie późniejszego znaku towarowego, będąc świadomym takiego używania, traci prawo do złożenia wniosku o jego unieważnienie, chyba że zgłoszenia dokonano w złej wierze³¹. Ponadto w art. 16 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia i art. 18 ust. 1 wspomnianej dyrektywy dodano, że w takim przypadku właścicielowi nie przysługuje prawo zakazywania używania takiego znaku towarowego w postępowaniu w sprawie naruszenia.

²⁴ Zobacz w szczególności, G. Benkard, *Kommentar zum Patentgesetz*, C.H. Beck, München, 2015 (Aufl. 9), § 141, Rn. 6, s. 1906: „Bei vergangenheitsbezogenen Ansprüchen setzen dagegen die einzelnen Schädigungen jeweils eigene Verjährungsfristen in Lauf, so dass jede schadenstiftende Handlung bzw. jeder schadenstiftende Teilakt verjährungsrechtlich separat zu betrachten ist”. („Natomiast w przypadku roszczeń związanych z przeszłością każda z odrębnych szkód powoduje rozpoczęcie biegu swojego własnego terminu przedawnienia, w związku z czym każde działanie lub część działania powodującego szkodę powinny być rozpatrywane oddzielnie dla celów przedawnienia”).

²⁵ J. Passa, *Droit de la propriété industrielle*, II, *Brevets d'invention, protections voisines*, LGDJ, 2013, Paris, nr 631, s. 684: „Ponieważ w orzecznictwie uznano stanowiący naruszenie czyn zabroniony za naruszenie ciągle, innymi słowy za powtarzające się za każdym razem, dopóki trwa dane zachowanie, termin przedawnienia biegnie odrębnie w odniesieniu do każdego działania, licząc od dnia jego podjęcia, a nie dla wszystkich razem od dnia, w którym dane działania się rozpoczęły lub zakończyły. Innymi słowy – każde działanie stanowi, w dotyczącym go zakresie, »moment rozpoczęcia biegu terminu« [...]. Jeżeli sporne działanie rozciąga się w czasie, na przykład poprzez użycie maszyny, powód może dochodzić odszkodowania jedynie za szkodę wynikającą z działań polegających na wykorzystaniu podejmowanych w terminie trzech lat”.

²⁶ B. Remiche, V. Cassiers, *Droit des brevets d'invention et du savoir-faire: créer, protéger et partager les inventions au xxie siècle*, Larcier, Bruxelles, 2010, s. 574: „Jednakże poszczególne działania stanowiące naruszenie to odrębne czyny podobne do czynów niedozwolonych, które ulegają przedawnieniu w sposób odrębny nawet w przypadku, gdy można je przypisać jednej i tej samej osobie. Tym samym naruszenie polegające na wytwarzaniu opatentowanego produktu ulegnie przedawnieniu niezależnie od naruszenia polegającego na oferowaniu wspomnianego produktu na sprzedaż”.

²⁷ A. Casalonga, *Traité technique et pratique des brevets d'invention*, LGDJ, Paris, 1949, t. 2, nr 1080, s. 159: „[W przypadku wytwarzania przedmiotów stanowiących naruszenie] dochodzi do ciągu naruszeń, a nie do naruszenia ciągłego; w konsekwencji przedawnienie rozpoczyna bieg od każdego zdarzenia stanowiącego naruszenie, a nie od ostatniego zdarzenia”.

²⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 czerwca 2017 r. w sprawie znaku towarowego Unii Europejskiej (Dz.U. 2017, L 154, s. 1).

²⁹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2015 r. (Dz.U. 2015, L 336, s. 1).

³⁰ Zobacz pkt 35 niniejszej opinii.

³¹ Z orzecznictwa wynika, że aby termin utraty roszczenia w wyniku tolerowania używania późniejszego znaku towarowego identycznego ze znakiem wcześniejszym lub łudząco do niego podobnym mógł rozpocząć swój bieg, konieczne jest spełnienie czterech przesłanek. Po pierwsze, późniejszy znak towarowy musi zostać zarejestrowany, po drugie, jego zgłoszenie musi zostać dokonane w dobrej wierze przez jego właściciela, po trzecie, musi on być używany na terytorium, na którym wcześniejszy znak towarowy jest chroniony, i wreszcie, po czwarte, właściciel wcześniejszego znaku towarowego musi wiedzieć o używaniu tego znaku po jego rejestracji. Zobacz w odniesieniu do dyrektywy 2015/2436 wyrok z dnia 22 września 2011 r., *Budějovický Budvar (C-482/09, EU:C:2011:605, pkt 54–58)*. W odniesieniu do rozporządzenia 2017/1001 zobacz wyroki: z dnia 28 czerwca 2012 r., *I Marchi Italiani i Basile/OHIM – Osra (B. Antonio Basile 1952) (T-133/09, EU:T:2012:327, pkt 31)*; z dnia 27 stycznia 2021 r., *Turk Hava Yollari/EUIPO – Sky (skylife) (T-382/19, niepublikowany, EU:T:2021:45, pkt 49)*.

75. A zatem prawo znaków towarowych zawiera przepis przewidujący, że właściciel traci wszelką możliwość działania, w tym w *przyszłości*, jeżeli dopuszcza do upływu terminu pięciu lat od dowiedzenia się o używaniu późniejszego znaku towarowego, czy to w ramach wniosku o unieważnienie, czy to w postępowaniu w sprawie naruszenia.

76. Istnienie tego przepisu nie podważa jednak rozumowania, które przedstawiłem powyżej, i to z następujących dwóch powodów.

77. Po pierwsze, istnienie tego przepisu wynika z dwóch cech właściwych prawu znaków towarowych, które nie mają odpowiednika ani w prawie patentowym, ani w prawie odmian roślin. W przeciwieństwie bowiem do tych dwóch ostatnich systemów własności intelektualnej, których okres obowiązywania jest ograniczony w czasie³², obowiązywanie ochrony znaków towarowych jest potencjalnie nieograniczone w czasie, przy czym właściciel jest zobowiązany do przedłużenia rejestracji co dziesięć lat³³. Z tego punktu widzenia zasada utraty roszczenia w wyniku tolerowania może być postrzegana jako złagodzenie potencjalnie nieograniczonego czasu obowiązywania ochrony znaków towarowych.

78. Ponadto istnienie tej zasady jest uzasadnione również ze względu na podstawową funkcję znaku towarowego, która polega na zagwarantowaniu konsumentowi lub użytkownikowi końcowemu identyfikacji pochodzenia towaru lub usługi oznaczonych tym znakiem poprzez umożliwienie im odróżnienia, bez ryzyka pomyłki, tego towaru lub tej usługi od towarów lub usług mających inne pochodzenie³⁴. Utrata roszczenia w wyniku tolerowania zakłada w pewnym sensie, że podstawowa funkcja znaku towarowego nie może być już spełniana, jeżeli właściciel tolerował przez okres pięciu lat używanie późniejszego znaku towarowego stwarzające prawdopodobieństwo wprowadzenia w błąd.

79. Po drugie, pragnę podkreślić, że zasada utraty roszczenia w wyniku tolerowania jest przedmiotem wyraźnych i szczegółowych przepisów zarówno w rozporządzeniu 2017/1001, jak i w dyrektywie 2015/2436. Ze względu na jej drastyczne dla praw właściciela konsekwencje jestem zdania, że istnienia takiej zasady nie można *domniemywać* w ramach systemu ochrony własności intelektualnej. W związku z tym z braku równoważnych przepisów w rozporządzeniu nr 2100/94 należy wyciągnąć wniosek, że w odniesieniu do ochrony odmian roślin nie następuje utrata roszczenia w wyniku tolerowania.

80. W świetle całości powyższych rozważań na drugie i trzecie pytanie sądu odsyłającego należy udzielić następującej odpowiedzi: Wykładni art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 należy dokonywać w ten sposób, że jeżeli w odniesieniu do działań powtarzanych w czasie upłynął termin trzech lat, przedawniają się jedynie działania podjęte ponad trzy lata przed wniesieniem powództw, o których mowa w art. 94 i 95 tego rozporządzenia.

81. W związku z tym posiadacz zachowuje prawo do wniesienia wspomnianych powództw w odniesieniu do działań podjętych w ciągu ostatnich trzech lat.

³² Zobacz w odniesieniu do ochrony odmian roślin art. 19 ust. 1 rozporządzenia nr 2100/94, zgodnie z którym okres tej ochrony wynosi co do zasady 30 lat w przypadku drzew i winorośli oraz 25 lat w przypadku pozostałych odmian.

³³ Zobacz art. 52 i 53 rozporządzenia nr 2017/1001, a także art. 48 i 49 dyrektywy 2015/2436.

³⁴ Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 23 maja 1978 r., Hoffmann–La Roche (102/77, EU:C:1978:108, pkt 7); z dnia 31 stycznia 2019 r., Pandalis/EUIPO (C-194/17 P, EU:C:2019:80, pkt 84). Zobacz także opinia rzecznik generalnej V. Trstenjak w sprawie Budějovický Budvar (C-482/09, EU:C:2011:46, pkt 63).

VI. Wnioski

82. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby na pytania prejudycjalne przedłożone mu przez Tribunal Supremo (sąd najwyższy, Hiszpania) Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

- 1) Artykuł 96 rozporządzenia Rady (WE) nr 2100/94 z dnia 27 lipca 1994 r. w sprawie wspólnotowego systemu ochrony odmian roślin należy interpretować w ten sposób, że termin trzech lat rozpoczyna bieg w chwili zdarzenia, które miało miejsce w ostatniej kolejności, to jest albo w dniu udzielenia wspólnotowego prawa do ochrony, albo w dniu, w którym posiadacz dowiedział się o działaniu i o tożsamości sprawcy, i to niezależnie od daty ewentualnego zaprzestania działań.
- 2) Wykładni art. 96 rozporządzenia nr 2100/94 należy dokonywać w ten sposób, że jeżeli w odniesieniu do działań powtarzanych w czasie upłynął termin trzech lat, przedawniają się jedynie działania podjęte ponad trzy lata przed wniesieniem powództw, o których mowa w art. 94 i 95 tego rozporządzenia.